

ALBERT TURULL

CONGRÉS INTERNACIONAL DE TOPONÍMIA
I ONOMÀSTICA CATALANES

En el marc de la celebració del cinquè centenari de la creació de la Universitat de València, i sota l'organització d'un equip de docents i col·laboradors encapçalats pel sempre actiu Emili Casanova, tingué lloc entre el 18 i el 21 d'abril de l'any 2001, a la seu de la Facultat de Filologia de la mateixa universitat, el Congrés Internacional de Toponímia i Onomàstica Catalanes. Amb aquest singular nom, en part tautològic, els departaments de Filologia Catalana i de Geografia de la UV (els mateixos, doncs, que ja deu anys enrere foren els coorganitzadors d'un meritori Mestratge de Toponímia), sota l'aixopluc de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i de la Societat d'Onomàstica, i amb el patrocini i la col·laboració d'altres entitats i institucions de tota mena, volgueren convocar un esdeveniment que, per les seves característiques, estava cridat a depassar les dimensions dels anuals col·loquis generals de l'ara alludida Societat d'Onomàstica (el vint-i-setè dels quals, per cert, estava previst per a pocs mesos més tard —l'octubre del mateix 2001, a la ciutat de Manresa—, després que, excepcionalment, l'any 2000 no se'n celebrés cap i, en canvi —i no menys excepcionalment—, el 1999 n'haguessin tingut lloc dos).

Efectivament, el congrés valencià del 2001, bo i remarcant des del seu mateix títol l'àmbit *català* de l'onomàstica que n'era objecte, tenia com un dels seus trets distintius (present així mateix en aquest títol) el fet de ser un congrés *internacional*, la qual cosa, unida a una durada de quatre dies i a la presència d'uns àmbits temàtics, un equip de coordinadors i un comitè científic ben amplis (i certament de caire internacional), comportava de bon principi l'excepcionalitat d'aquesta trobada. Una excepcionalitat, diguem-ho de passada, que es trobava també implícita en la manca de numeració del congrés: ni *primer* ni *segon* ni *setè*, per bé que sis col·loquis anteriors de la Societat d'Onomàstica en terra valenciana —els darrers, el d'Ontinyent de 1995 i el de Sagunt de 1999— havien tingut numeració paral·lela pròpia, i que així mateix el dissetè col·loqui, celebrat a Barcelona el 1992 —just després de la mort del fundador i ànima de la Societat, Enric Moreu-Rey—, havia adquirit unes dimensions superiors a les habituals i, en consonància, hom li havia atorgat semblantment el nom de Congrés d'Onomàstica.

Però res d'això no valia per al present cas, ja que, com queda dit, els organitzadors del congrés —que no col·loqui— el dissenyaren alhora com a català i com a internacional, en una estratègia destinada segurament a captar fons de suport (i

sobre els resultats de la qual hom ha expressat fonamentats dubtes, atès el clima singularment enrarit que viu la cultura catalana al País Valencià, molt patent en les relacions entre la universitat i la majoria de les institucions públiques de caràcter polític). Sigui com sigui, és en funció d'aquesta dualitat nacional / internacional que trobem en aquest congrés un comitè científic integrat diplomàticament per quatre membres *de l'interior* (Ramon Amigó de la Societat d'Onomàstica, Jordi Colomina de la Universitat d'Alacant, Ana Labarta de la Universitat de València i Joan Veny de la Universitat de Barcelona —i així mateix de l'IEC—) i, a més del *pivot* Germà Colón (de l'IEC però a la Universitat de Basilea), també per quatre personalitats internacionals, un dels quals —Joseph Gulsoy, de la Universitat de Toronto— és, d'altra banda, un reconegut catalanòfil, mentre que els tres restants estan lligats principalment a revistes especialitzades en la matèria com la «Nouvelle Revue Onomastique» (Pierre-Henri Billy), la «Revista Italiana di Onomastica» (Enzo Caffarelli) i «Onoma» (Willy van Langendonck). Val a dir que només una part d'aquest comitè científic fou present durant la celebració del congrés.

Pel que fa al comitè organitzador, presidit per Vicenç M. Rosselló i amb l'esmentat Emili Casanova com a secretari i motor principal, estava lògicament integrat per persones vinculades ja sigui amb els departaments de la UV responsables del congrés, ja sigui amb l'onomàstica valenciana recent (o bé ambdues coses): Joaquim Martí Mestre, Joan Ivars, Lluís Valero, Antoni Garcia Osuna, Agnès Talaya, Donís Martines i Imma Descals. La seva presència atenta i constant, prop de dotze hores diàries al peu del canó, contribuï a la bona marxa del congrés, evitant el naufragi episòdic que en esdeveniments d'aquesta mena es troba sempre inesperadament proper, amagat darrere dels mil detalls que es van succeint de forma contínua o, de vegades, simultània.

A aquest comitè organitzador, però, en aquest cas calia afegir-hi —a mig camí entre l'estricta organització i el comitè científic *extern*— un seguit de coordinadors de les seccions científiques (fins a set) en què es dividí la temàtica objecte del congrés. A més, un d'ells, Dieter Kremer (coordinador de la secció B, sobre antroponímia i antropotoponímia en l'àmbit català i romànic), contribuïa en gran mesura al ja comentat caràcter internacional de la trobada. Els altres eren tots professors universitaris de l'àmbit lingüístic català, especialistes reconeguts en onomàstica o en disciplines afins: Xavier Terrado, Carme Barceló, Emili Obiol, Joan Tort, Josep Moran, Vicent Salvador, Josep Martines i Lluís Gimeno. Val a dir, tanmateix, que tant l'estructura del congrés en seccions com els mateixos noms dels seus responsables varià alguna vegada durant la preparació del congrés, tal com es pot comprovar resseguint i confrontant els diferents tríptics i circulars.

Amb aquesta estructura, i un programa més que atapeït, atapeïdíssim, començà el Congrés Internacional de Toponímia i Onomàstica Catalanes, a la ciutat de València, a primera hora del dimecres 18 d'abril. Quan els nombrosos participants anaren arribant a la Facultat de Filologia, a l'avinguda de Blasco Ibàñez, tot era un mosaic de paraigües i sabates mullades (i si només fossin les sabates!),

ja que la primavera valenciana mostrava la seva pitjor cara, amb un aiguat impressionant, que en tongades tendents a la disminució s'aniria repetint encara durant bona part de les hores i els dies següents. Pel que fa a la participació, cal anotar que, al costat dels participants diguem-ne reals (ponents, comunicants i públic interessat arribat d'arreu dels Països Catalans i part de l'estranger), assistí al congrés —sobretot a les primeres sessions— un elevat nombre d'estudiants de les més variades facultats de la UV, atrets merament per l'oferta de crèdits de lliure elecció, una pràctica universitària dels últims anys —fruit dels plans d'estudis de primers dels 90— que, d'una banda, sol entorpir el desenvolupament de les sessions acadèmiques amb tot de públic nul·lament interessat pel que hi té lloc, però que, d'altra banda, segons confessaren responsables de l'organització, contribuí en bona mesura al seu reeiximent pressupostari. Com gairebé sempre, l'inconvenient es resolgué amb la pràctica generalitzada (feta la llei, feta la trampa) d'arribar, signar i marxar. Convé no oblidar que aquells dies la universitat valenciana es trobava fora de període lectiu, ja que es tracta de la setmana posterior a les festes de Setmana Santa, en què les vacances s'estiren fins empalmar amb la festivitat de Sant Vicent Ferrer, patró de la ciutat.

La sessió inaugural consistí en unes paraules d'obertura, seguides d'una densa conferència de Dieter Kremer (Universitat de Trèveris), en castellà, sobre el context històric de l'onomàstica i específicament l'antroponímia catalana, en el marc romànic occidental. Cal remarcar que les paraules d'obertura inicials serviren, ultra la benvinguda i el protocol de rigor, per reivindicar la figura d'Antoni M. Badia i Margarit, present a l'acte, i a qui, junt amb el mestre Joan Coromines, anava expressament dedicat aquest congrés, tal com consta a la portada del programa de mà i als cartells corresponents.

Al llarg del congrés hi hauria tres conferències plenàries més: les de Joan Becat (Universitat de Perpinyà) el dijous 19 a primera hora, Francisco Villar (Universitat de Salamanca) el divendres 20 al migdia i, el mateix dia (al vespre), la de cloenda, a càrrec del catalanòfil nord-americà Philip D. Rasico (Vanderbilt University), el qual sí que fou present i actiu durant tot el congrés. La conferència de Becat, sobre la normalització de la toponímia rossellonesa, fou positivament amena i molt interessant, car posà en relleu els mecanismes d'intervenció en la toponímia oficial (cartografia, senyalització, etc.) que té ben definits l'Estat francès, prou diferents del que hom sol suposar del sud estant, i incidí així mateix en els reptes que en aquest àmbit resten pendents. La conferència de Villar, que tingué tant de brillant com d'arrogant, i tant d'entenedora com de confusionària (fins al punt que suscità un debat gairebé nul, en flagrant contrast amb les trencadores innovacions del seu contingut: diríem que hom va quedar-ne astorat, o si més no amb la digestió excessivament lenta), estigué en la línia de les seves publicacions recents (cf. *Indoeuropeos y no indoeuropeos en la Hispania prerromana*, Salamanca, 2000): l'autor interpreta bona cosa de la toponímia preromana peninsular en paral·lel amb la d'altres indrets d'Europa, fins a concloure que bastant del que hom tenia per ibèric (no indoeuropeu) en realitat sí que pot ser o deu ser indoeu-

ropeu, i que, més i tot, un determinat estrat lingüístic de tipus indoeuropeu (però no precisament cèltic) degué estar present en part de la Península Ibèrica *abans* de l'extensió del que coneixem com a cultura ibèrica, de manera que fóra inadequada l'etiqueta de *preindoeuropeu* que tot sovint hom atribueix a aquesta darrera, juntament amb la basca o eusquèrica.

Menció a part mereix Rasico, qui en la conferència de cloenda, migpartida en dos blocs equivalents, d'una banda rememorà la figura irrepetible de Joan Coromines i en particular l'elaboració tan singular de l'*Onomasticon Cataloniae* (en què ell participà com un dels col·laboradors directes, amb estades a Pineda incloses), comesa per a la qual aportà fotocòpies d'anotacions fonètiques i llibretes de camp del mestre (font d'alta saviesa i de difícilment evitables equívocs), i d'altra banda, en la segona meitat del discurs, aprofundí en l'estudi de determinats noms de lloc rossellonesos, amb l'ajut imprescindible de la documentació medieval —i en algun cas antiga— i dels contextos històric i geogràfic.

Pel que fa a les ponències, que —com les comunicacions— no se celebraren ja de forma plenària sinó en dues sessions paral·leles (sales A i B, en pisos diferents del mateix edifici), eren disset les inicialment previstes, tot i que algunes finalment s'hagueren de suspendre per absència del ponent o canvis organitzatius. Entre les que qui signa aquesta crònica va escoltar (car fatalment calia escollir una de les sessions paral·leles) destacariem les de Xavier Terrado (toponímia ribagorçana), Joan Tort (relació entre toponímia i medi físic, amb especial atenció a la toponímia lacustre de l'alt Pirineu), Xosé Lluís García Arias (toponímia asturiana, especialment pel que fa als límits del domini lingüístic) i Cosme Aguiló (toponímia de la costa mallorquina). En tots aquests casos (i en altres, com la ponència de l'historiador Enric Guinot sobre *Colonització i antroponímia: de Catalunya al País Valencià*) es tracta dels temes centrals de les investigacions recents d'aquests qualificats especialistes, que hom pot resseguir en llur respectiva producció bibliogràfica, i que a València saberen oferir un tast suficient del seu valor.

Prou més desigual, com sol esdevenir-se en congressos de tan àmplia participació, fou la qualitat de les comunicacions presentades, però per damunt d'això en destacà globalment l'aspecte quantitatiu, ja que arribaren a ser prop de noranta les acceptades i incloses en la relació de comunicants («tancada el dia 20 de febrer de 2001», segons es llegia en el programa de mà), tot i que a l'hora de la veritat el nombre de les realment llegides durant el congrés fou molt menor: en alguns casos perquè, previsorament, l'organització deixà fora de programa —com en reserva— algunes de les comunicacions (en especial de persones properes a ella), però en altres casos —massa!— perquè els comunicants, tot i haver enviat una proposta de comunicació i haver-los estat acceptada, simplement no assistiren al congrés. No cal dir que algunes de les absències eren justificades (forces majors i alteracions d'agenda a mesos o setmanes vista), però això no amaga el fet que durant els últims anys s'està estenent més enllà del que és raonable el costum —afavorit pels desenraonats requeriments curriculars en l'àmbit acadèmic, les avaluacions de productivitat aparent tant de moda en l'àmbit laboral, etc.— de fer-se ac-

ceptar comunicacions en congressos on hom no pensar pas assistir. A València (encara que no atribuïble a l'organització) aquest fenomen fou desmesurat, fins al punt que durant algunes sessions esdevingué literalment impossible fer-se una programació particular de les comunicacions que hom volia escoltar, ja que eren tantes i tan en bloc les suspensions, les substitucions i les alteracions, que a la pràctica cabia tan sols la possibilitat de triar una de les sales i esperar a trobar-se les comunicacions que hi serien presentades, sorpreses incloses —algunes de ben positives, no cal dir-ho.

A banda de conferències, ponències i comunicacions, hi hagué encara dins de les sessions acadèmiques del congrés, perfectament integrades en el seu esquema d'horaris i sales, altres tipus d'activitats, com presentacions de projectes (p. ex. el Nomenclàtor de toponímia de les Illes Balears, per Joan Miralles i Antònia Maura, o el Nomenclàtor Oficial de la Toponímia Major de Catalunya, per Josep Moran, Francesc Vilaró, Miquel Parella, Mònica Pereña i Joan A. Rabella), tallers (com el de Josep Martines, sobre vies d'aprofitament didàctic de la toponímia per als estudis lingüístics) o taules rodones (n'hi hagué dues, sobre la interdisciplinarietat en onomàstica i sobre la toponímia hispànica, una i altra amb ponents molt ben escollits entre l'elenc dels especialistes en la matèria, i que haurien pogut donar més de si en cas que l'horari hagués permès disposar de més de temps per al col·loqui). Mereix menció a part, entre aquestes altres activitats, la presentació —mig en clau de sorpresa— del número 84 del «Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica» (el primer en format gran), atès que es tracta d'una miscel·lània d'homenatge a Ramon Amigó i Anglès, amb motiu del seu setanta-cinquè aniversari.

Pel que fa als aspectes no acadèmics, cal destacar que l'organització tenia preparats per a cada jornada actes lúdics i culturals gratuïts, en el marc del mateix congrés o en espais propers, com un concert de quartet de corda (dimecres), un vi d'honor i l'actuació del grup Al Tall (dijous), una paella gegant (que malauradament s'hagué de suspendre) i l'actuació d'un grup de danses (divendres), i, en especial, una excursió en autobús, dissabte, que dugué una bona representació dels participants per la ruta dels Borja, vers la Valldigna, Gandia i Xàtiva. Una jornada de cloenda que, malgrat alguna incidència (p. ex. a Xàtiva no ens esperava qui ens havia d'esperar i no es pogueren visitar els llocs previstos, i a Gandia només parcialment i amb retard), deixà un bon gust de boca, acompanyats com estàvem, finalment, pel sol estimulants del segon mes de primavera.

Queden, d'aquest singular congrés, a banda del record dels participants, dues materialitzacions. D'una banda, com és lògic, la publicació de les actes, que esperem veure aviat. D'altra banda, les seves conclusions —o més concretament la realització efectiva (confiem-hi) d'allò que s'expressa en alguna de les seves conclusions, ja que, com sol ser habitual, el text presentat en forma de conclusions durant la mateixa cloenda del congrés és un text d'urgència, elaborat aquella mateixa tarda (o durant el dinar) per una reduïda comissió, i no sempre la seva substància es troba en consonància amb la vàlua de les aportacions fetes al llarg del congrés (és a dir, en la suma de les seves nombroses conferències, ponències,

comunicacions, presentacions i taules rodones, sense oblidar els debats subsegüents, dins o fora de la sala). En aquest cas, efectivament, podem dir que dels set punts de què consten les conclusions del congrés, dos són els realment substantius (punts 5 i 6), ja que els tres primers (agraïments diversos) i el setè i darrer (compromís de «la part catalana, valenciana i balear del Congrés (...) a seguir el mestratge dels professors Badia i Margarit i Coromines, així com també de Moreu-Rey, Sanchis Guarner, Rosselló i Verger i la Societat d'Onomàstica») són merament o essencialment retòrics, malgrat les interpretacions a què podrien donar peu els esments de noms concrets i la seva prelatió. Pel que fa al punt 4, considerem sincerament que, malgrat el seu valor objectiu (que està per veure, com és lògic), no és pas un congrés internacional de toponímia i onomàstica *catalanes* (el subratllat és nostre) el lloc d'anunciar que, precisament com a «fruit dels contactes fets al Congrés», hom està preparant «la constitució d'una Associació o Societat d'Onomàstica (*sic*) de la Península Ibèrica» —és a dir, no ens enganyem, d'àmbit estatal espanyol (ja que no hi havia pas cap representant portuguès ni gibraltareny a la sala, i en canvi sí algun de canari). No direm pas que ens oposem a la creació d'una tal entitat, que certament podria tenir unes funcions relativament pràctiques en l'àmbit acadèmic (amb compte: no fos cas que Castelló o Girona tinguin més relació amb Huelva que amb Perpinyà) o fins i tot en les negociacions amb l'administració central, però creiem que caldria tenir més cura en la decisió del que és pertinent o no pertinent d'anunciar en un àmbit científic determinat. Justament en el sentit anterior, els punts 5 i 6 de les conclusions —que abans hem qualificat com els més substantius— s'adrecen a l'administració governamental espanyola tot demanant el primer, genèricament, que es respecti «més i millor la toponímia autòctona de cada zona» i més precisament el segon «que s'establisca al Ministeri de Foment i Obres Públiques una comissió assessora de qui haja de representar a l'Estat Espanyol davant la GENUNG», amb l'afegit que els declarants creuen «que la dita comissió deuria comptar amb la representació de totes les Comunitats Autònomes que ho desitgen, i en especial d'aquelles que tenen com a llengua pròpia una llengua que no siga la castellana».

ALBERT TURULL
Universitat de Lleida